

דונמא

מתוך הספר היחיד בימים אלו

ספר

פרי צדיק

מאמרי ראש השנה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק

רבינו צדוק הכהן מלובלין

זצוקללה"ה זי"ע

ועליו תוספת ברכה הסמוכה לחברתה

קונטרס

משנת הכהן

רסיסי אורה ממשנת רבינו הכהן זי"ע

בעניני תקיעת שופר

מלוקטים מכל ספריו הק'

אשדוד

ערב ראש השנה תשע"א לפ"ק

התיכון וכו' דאחיד לעתיקא קדישא (זוה"ק ח"ב קעה, ב) קפ"ב. ובזוהר הקדוש (שם יד, ב): עביד לאברהם ברזא דחכמה, ליצחק ברזא דתבונה, ליעקב ברזא דדעת, ודעת הוא פנימיות מכתר עליון כידוע ק"י. וזה שאמר 'ויגבה ה' צבאות במשפט', 'משפט' - בחינת יעקב, כמו דאיתא (תיקו"ז יז, ב) משפט עמודא דאמציעותא, שיעקב אבינו ע"ה מרכבה למדה זו, ועל ידי זה 'ויגבה ה' צבאות' וגו'.

ט

בראש השנה ובכל עשרת ימי תשובה אומרים הקפיטל (תהלים פרק קל) שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', אדני שמעה בקולי תהינה אזניך קשובות לקול תחנוני. ולהבין הלשון 'שמעה בקולי', הלא אמרו חז"ל (ברכות כד, ב) המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה קפ"א, וכמו שמצינו שהתל אליהו בנביאי הבעל (מ"א יח, כז) ואמר להם 'קראו בקול גדול' וגו' קפ"ב, כי אצל ה'

שנאמר (שם כט, יא) ה' עוז לעמו יתן (שמו"ר כז, ד; שיהש"ר א, א). וכתוב (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו, ו'ימינו' בחינת חסד קפ"ד, 'ובידך' מרמז על יד שמאל כשנוכח אצל ימין (מנחות לו, ב). וזהו 'עוז בידך' - התכללות חסד בגבורה קפ"ה, 'וגבורה בימינך' - זהו התכללות גבורה בחסד קפ"ו. ומהתכללות שתי המדות בא מדת יעקב, בחינת 'נורא', וזה 'ושמך נורא על כל מה שבראת'.

וסיום הברכה 'קדוש אתה ונורא שמך', 'קדוש' - שהוא מדת יעקב אבינו ע"ה כמו שנאמר (ישעיה כט, כג) והקדישו את קדוש יעקב קפ"ז, ומדתו 'נורא', וזה 'ונורא שמך' וכו'.

ככתוב ויגבה ה' צבאות במשפט - כבר אמרנו שלשון 'גדול', או 'רם' ונשא, וכן 'גבוה', כשנאמר על ה' יתברך, הוא בלא שיעור, עד למעלה מתפיסת אדם. והוא בחינת 'עתיקא קפ"ח. ויעקב הוא הברית

וממילא כלולים המידות זה בזה בלא שום סתירה. והדברים מבוארים בהרחבה בספרי הקבלה והחסידות. לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יוסף לקח. קפ"ד. ראה בהרחבה בפרי צדיק שבועות (אות ז); סוכות (אות נד). קפ"ה. התכללות חסד (=היא התורה שניתנה מימינו של הקב"ה) בגבורה (=היא קיומה "בידך" שזו יד שמאל הרומזת לגבורה). קפ"ו. התכללות גבורה בחסד (=גבורה בימינך, שיד ימין רומזת לחסד). קפ"ז. ראה לעיל הערה קעא. קפ"ח. ראה: פרי צדיק לך לך (אות ב); בשלח (אות ח); שקלים (אות ה-ז); פסח (אות מז); במדבר (אות יג); חוקת (אות ז). קפ"ט. ז"ל הזוה"ק: תנא אמר רבי שמעון, והבריח התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא... דאחיד להאי ואחיד להאי (=שתופס לצד של החסד וגם לצד של הגבורה)... לתרין סטרין, לעתיקא קדישא ולזעיר אנפין. ע"כ. קצ. ראה מאמר קדושת השבת (אות ז): "ידוע כי מה שמונין חכמה בינה דעת במנין הי' {ספירות}, הוא מצד הפנימיות. אבל מצד החיצוניות - יבוא הכתר במקומה, שהוא למעלה מחכמה והשגה שבמוח, כי הוא האור מקיף שאי אפשר להשיגו בחכמה המשגת, ורק בדעת - שהוא חיבור חכמה ובינה, דהיינו שמתבונן לדעת ולהבין שרשי החכמה, ומתייגע לעמוד על עמקם ולידע עיקרם, שזהו הדעת, בזה הוא ממשיך רוח הקודש להשיג מאור המקיף הנעלם מכת השגת אדם". וראה עוד מחשבות חרוץ (אות ז). קצא. פירש רש"י: "המשמיע קולו בתפילתו - כאילו אין הקב"ה שומע תפילת לחש, ומגביה הרכבה". קצב. ויהי' בָּהֶם אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר קָרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל, פִּי אֱלֹהִים הוּא, פִּי שִׁיחַ וְכִי שִׁיג לֹ, וְכִי דָרָךְ לֹ, אוֹלֵי יֵשֶׁן הוּא וְיָקָץ. ובמצודת דוד שם: "אמר בדרך היתול, הלא אלהים הוא - ויכול הוא לענות כשישמע, אבל עדיין לא שמע, כי מדבר הוא כעת עם מי {="כי שיח לו"}, או הוא משיג השגות ומעיין בחכמות {="וכי שיג לו"}, ועל כי הוא טרוד בדבר מה נִבְטַל ממנו חוש השמע בקצת, או אולי הוא בדרך {="וכי דרך לו"} ולמרחק המקום לא ישמע, ולזה קראו בקול גדול - ואז עם כל טרדתו יתעורר, ואף אם הוא בדרך

יתברך אין חילוק אם אפילו מתפלל בלחש, כי הוא 'עונה לחש' (נוסח פיוט וכל מאמינים).

אמנם המכוון הוא על קול צעקה היוצא ממעמקי הלב - עד שאינו יכול לפרוט בשפתיו אפילו בחיתוך הדיבור, רק שצועק בקול פשוט מכאב לבו, ותפילה כזו מקובלת ביותר^{קצ"ז}, כמו שנאמר (תהלים קב, א) תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, שתפילת העני עוטפת שאר התפילות^{קצ"ד} - מפני ש'לפני ה' ישפוך שיחו', היינו כמי שמשח צערו ודאגתו לפני אוהבו כדי להפיג הצער מלבו^{קצ"ה}.

וכלשון הזה נמצא באנשי כנסת הגדולה שנאמר (נחמיה ט, ד) ויזעקו בקול גדול וגו', ואמרו ז"ל (סנהדרין סד, א) שאמרו: בייא בייא וכו' קצ"ז, היינו צעקת קול פשוט מעומק כאב הלב - על גודל הצער של התגרות היצר הרע^{קצ"ז}.

מרחוק ישמע בקול גדול. אולי ישן - או שם ישן הוא, וכאשר תקראו בקול גדול ייקץ משנתו". קצ"ג. ראה זוה"ק ח"ב כ, א: האי מאן דצלי ובכי וצעיק עד לא יכיל למרחש בשפוטתיה (=שמתפלל ובוכה וצועק עד שלא יכול לרחש בשפתיו בחיתוך אותיות), האי צלותא שלימתא דהיא בלבא (=וזה תפילה שלימה שהיא בלב), ולעולם לא הדרא ריקניא (=ולעולם אינה חוזרת ריקם). קצ"ד. ר"ל, מעכבת ומאחרת את שאר התפילות מלעלות לפניו (מלשון הַעֲטִיפִים לְלֶבָן - בראשית ל, מב), שכל שאר התפילות מתעכבות ומתאחרות מלעלות למרום עד שתפילת העני עולה, כדאיתא בזוה"ק בכמה דוכתי, ראה: ח"א כג, ב; ח"ג קצה, א; תיקוני זהר מב, ב. קצ"ה. "שמדבר בלא דעת, וישפוך" - לא במתון ובסדר, רק שמתוך שכירות לבו שופך נפשו לה', ודברים בלתי מסודרים, ושלא בדעת, וזו מקובלת יותר" (צדקת הצדיק אות ריג). וראה קונטרס עת האוכל (אות יד): "כי העני מגודל חסרונו - ישפוך שיחו בשפית נפשו כדרך ותשפוך נפשה דחנה (ש"א א, טו), ולא יוכל כלכל בלב, עד כי ידבר בפה וירעיש בקול". קצ"ו. ז"ל הגמרא שם: ויזעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם, מאי אמור, אמר רב יהודה ואיתימא רב יונתן בייא בייא" (בלשון ארמי הוי לשון גנוח וצעקה כמו 'אהה' בלשון הקודש. רש"י), היינו דאחרביה לביתא וקליא להיכלא וקטלינהו לצדיקי ואגלינהו לישראל מארעייהו, ועדיין הוא מרקד בינן. ע"כ. קצ"ז. וראה פרי צדיק ואתחנן (אות ב): "בודאי הוא שסתם תפילה לה' יתברך אין להגביה קולו, והוא מקטני אמנה, אבל לפעמים כאשר צר להאדם מאוד ולא יכול עוד להכיל הצער בקרבו מאיזה ענין שצריך לישועה, אז הוא צועק מעומקא דליבא. והוא אין מכוון להגביה קולו לפני ה' יתברך, רק הצעקה הוא מקירות לבו, שאין לו שום עצה. וכמו שאמרו ז"ל (יומא סט, ב) על 'ויצעקו בקול גדול' שאמרו 'בייא בייא' שהוא בלשון אשכנז 'גוואלָט! גוואלָט!', שהיה צר להם מאוד מסיבת היצר הרע שהיה מסבב אותם, ואין עצה להמלט. ותפילה בצעקה כזו מתקבלת לפניו יתברך ואינה חוזרת ריקם". קצ"ח. ז"ל: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם וכו'. ע"כ. קצ"ט. וראה שפת אמת (שבת תשוכה תרסב ד"ה והנה עיקר): "צריך האדם להתעורר על ידי זה הקול,

הגם שהשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה, מכל מקום לפעמים בוקעת צעקה ממעמקי הלב בקול גדול, והיא באה מכאב גדול עד שאינו יכול לפרט בשפתיו, וזעקה כזאת מקובלת ביותר לפניו יתברך

וזה הפירוש 'תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני', לקול דייקא, לא להתחנונים, כי לתפילה נצרך 'עת רצון' ולא בכל עתים נענה (דב"ר ב, יב; ברכות לב, ב), אבל הקול צעקה היוצא מאנקת מעמקי הלב - זה נשמע תמיד, מצד מדת הרחמנות שלפניו יתברך שנקרא האב הרחמן.

והענין הזה נפעל בכללות נפשות ישראל בראש השנה - על ידי שמיעת קול שופר, שיהיה נתעורר בהם על ידי זה הצעקה שיהיה מפנימיות נקודת הלב, כדאיתא בהרמב"ם ז"ל (הל' תשוכה פ"ג ה"ד) הרמז על תקיעת שופר בראש השנה (מפסוק) 'עורו ישנים מתרדמתכם' קצ"ה.

ועל זה נאמר הפסוק (תהלים פט, טז) אשרי העם יודעי תרועה, 'יודעי' דייקא (עי' זוה"ק ח"ב רנ, ב), היינו שנכנס בהם הדעת של התרועה, היינו ההכרה והדעת של שבירת הלב בפנימיות נקודת עומק הלב קצ"ז, כי

מרחוק ישמע בקול גדול. אולי ישן - או שם ישן הוא, וכאשר תקראו בקול גדול ייקץ משנתו". קצ"ג. ראה זוה"ק ח"ב כ, א: האי מאן דצלי ובכי וצעיק עד לא יכיל למרחש בשפוטתיה (=שמתפלל ובוכה וצועק עד שלא יכול לרחש בשפתיו בחיתוך אותיות), האי צלותא שלימתא דהיא בלבא (=וזה תפילה שלימה שהיא בלב), ולעולם לא הדרא ריקניא (=ולעולם אינה חוזרת ריקם). קצ"ד. ר"ל, מעכבת ומאחרת את שאר התפילות מלעלות לפניו (מלשון הַעֲטִיפִים לְלֶבָן - בראשית ל, מב), שכל שאר התפילות מתעכבות ומתאחרות מלעלות למרום עד שתפילת העני עולה, כדאיתא בזוה"ק בכמה דוכתי, ראה: ח"א כג, ב; ח"ג קצה, א; תיקוני זהר מב, ב. קצ"ה. "שמדבר בלא דעת, וישפוך" - לא במתון ובסדר, רק שמתוך שכירות לבו שופך נפשו לה', ודברים בלתי מסודרים, ושלא בדעת, וזו מקובלת יותר" (צדקת הצדיק אות ריג). וראה קונטרס עת האוכל (אות יד): "כי העני מגודל חסרונו - ישפוך שיחו בשפית נפשו כדרך ותשפוך נפשה דחנה (ש"א א, טו), ולא יוכל כלכל בלב, עד כי ידבר בפה וירעיש בקול". קצ"ו. ז"ל הגמרא שם: ויזעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם, מאי אמור, אמר רב יהודה ואיתימא רב יונתן בייא בייא" (בלשון ארמי הוי לשון גנוח וצעקה כמו 'אהה' בלשון הקודש. רש"י), היינו דאחרביה לביתא וקליא להיכלא וקטלינהו לצדיקי ואגלינהו לישראל מארעייהו, ועדיין הוא מרקד בינן. ע"כ. קצ"ז. וראה פרי צדיק ואתחנן (אות ב): "בודאי הוא שסתם תפילה לה' יתברך אין להגביה קולו, והוא מקטני אמנה, אבל לפעמים כאשר צר להאדם מאוד ולא יכול עוד להכיל הצער בקרבו מאיזה ענין שצריך לישועה, אז הוא צועק מעומקא דליבא. והוא אין מכוון להגביה קולו לפני ה' יתברך, רק הצעקה הוא מקירות לבו, שאין לו שום עצה. וכמו שאמרו ז"ל (יומא סט, ב) על 'ויצעקו בקול גדול' שאמרו 'בייא בייא' שהוא בלשון אשכנז 'גוואלָט! גוואלָט!', שהיה צר להם מאוד מסיבת היצר הרע שהיה מסבב אותם, ואין עצה להמלט. ותפילה בצעקה כזו מתקבלת לפניו יתברך ואינה חוזרת ריקם". קצ"ח. ז"ל: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם וכו'. ע"כ. קצ"ט. וראה שפת אמת (שבת תשוכה תרסב ד"ה והנה עיקר): "צריך האדם להתעורר על ידי זה הקול,

לקבלת התפילה בענין "עת רצון". אך אנקת הלב נשמעת תמיד

קול השופר הנכנס למעמקי הלב - בבחינת "יודעי" תרועה, מעורר לצעקה פנימית מנקודת הלב

כפי צעקת הלב הנפעלת על ידי קול השופר הנכנס בפנימיות הנפש, כן לעומת זאת שומע השי"ת את קול הצעקה, שהרי גם אצלו יתברך שיר קיום מצות שמיעת קול שופר

בחינת דעת הוא על ידי חיבור המוח עם הלב¹, ועל ידי זה נכנס ההכרה בעומק הלב. ועל (ידי) זה מבקשים 'ה' שמעה בקולי² וגו'³, כי זה נפעל על ידי שאנו מקיימים מצות שמיעת קול שופר, כמו שמברכין אשר קדשנו וכו' לשמוע קול שופר⁴, שעל ידי זה נתעורר הדעת בפנימיות מעמקי הלב, וממילא על ידי זה ה' יתברך שומע בקולנו ואזניו קשובות לקול תחנונינו, כמו דאיתא (שמו"ר ל, ט; ירושלמי ר"ה ז, ב) שה' יתברך גם כן מקיים כל המצוות⁵, וכדאיתא בשם הבעל שם טוב זצ"ל על פסוק (תהלים קכא, ה) ה'

צלך⁶. ועל זה אנו מסיימין בברכת שופרות: 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה' - היינו הקול היוצא מעומק שבירת הלב⁷, וחיות: שומע קול תרועת עמו ישראל 'ברחמים'⁸.

וסוף המזמור 'יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות'. דאיתא במדרש (במדב"ר יב, ג) שמושה רבינו ע"ה נתקשה במחצית השקל, כי 'כל אשר לאיש יתן בעד נפשו' (איוב ב, ד), והיאך יוכל האדם ליתן כופר ופדיון נפשו בדבר קטן כזה, עד שהראה לו הקב"ה 'כזה יתנו'. היינו שבאמת אין דעת האדם משגת חסדי ה'

כמו שכתוב (תהלים פט, טז) אשרי העם 'יודעי' תרועה - שפירשו בזה"ק (ח"ב רנא, א) משברין התרועה, כמו שכתוב (שופטים ח, טז) וַיִּדַע בָּהֶם אֶת אֲנָשֵׁי. והרמז שמשברין לבם על ידי התרועה - נקרא 'יודעי' תרועה⁹, ועל ידי זה נשבר כל הדינים גם כן¹⁰. ר. ראה פרי צדיק פסח (אות מג): "וכתיב (משלי ב, י) כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם, שבחיבור חכמה מוחא, ובינא ליבא, אז יוליד הדעת - פנימיות מכתר עליון¹¹. ובמחשבות חרוץ (אות ח): "הדעת הוא מקום חיבור מחשבת המוח עם רצון הלב - הנעלם גם מכוחות המתפשטות מהלב לגוף, כל שכן לפומא - שהוא מדריגה האחרונה שבו ההתגלות לזולת". ר.א. שישמע השי"ת את הקול הזה הנזעק ממעמקי הלב, הגם שאינו דבר שלם ומסודר - והוא חבוי תחת כיסויי הלב ומסתורי, וכלשון השפת אמת (שמות תרמ"ד במדרש) "שיש מחשבה שלא נגמרה עדיין - שגם האדם עצמו אין מבינה, זולת הכוונת יתברך אשר הוא בוחן לבות וכליות, כמו שאמרו חז"ל (ב"ר ט, ג) עד שלא נוצרה המחשבה בלבו כו' {כבר היא גלויה לפניו}"¹². ר.ב. כמבואר בפוסקים (רא"ש ר"ה פ"ד סי' י'; טור סי' תקפה) שעיקר המצוה היא השמיעה. ר.ג. וממילא כשם שאנו מקיימים מצות שמיעת קול שופר - להכניסה במעמקי הלב, כן ישמע השי"ת את קול צעקתנו להכניסה לפני ולפנים. וראה להלן אות כט: "בסיום ברכת שופרות: כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה וכו' ברוך אתה ה' שומע קול תרועת וכו', משמע דהעיקר הוא שהקב"ה ישמע קול השופר... ולכאורה לפי זה היה די המצוה לתקוע לבד, והרי עיקר המצוה הוא השמיעה, ומברכין 'לשמוע' קול שופר, שכל אחד צריך שישמע הקול - ולא לתקוע. ויש לומר שהוא כטעם 'ה' צלך', שכשהאדם שומע - גם השם יתברך שומע". ר.ד. מאמר זה הובא רבות בספרי רבינו, ומקורו בספרי תלמידי הבעש"ט ז"ע. ראה קדושת לוי דרושים לחנוכה (ד"ה בגמרא כל הנביאים): "וכמו ששמעתי מהבעל שם טוב על פסוק 'ה' צלך', כמו שהבעל חי עומד אצל הצל, הנה כפי תנועותיו כן מתנועע הצל, כן כביכול ברוך הוא וברוך שמו, כפי מעשים של אדם התחתון כמו כן עושה עמו מלעילא כביכול, דהיינו אם יתנהג אדם עם חבריו במדת החסד כן מתנהג עמו השם יתברך כביכול". וראה עוד שם פרשת בשלח (ד"ה במדרש אז ישיר) שיש לכך מקור במדרש, וז"ל: "וכמו שהבאתי לעיל בשם הבעל שם טוב, ה' צלך, כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה כן כביכול כמו שהאדם מתנהג למטה כן מנהיגין אותו מלמעלה, לכן אם מתנהג במדת רחמים גם מלמעלה מרחמין עליו כו', כמו שאיתא (שבת קנא, ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. לכך צריך האדם להתנהג במדת רחמים וטובות, ובכל המדות טובות, ויהיה שמח בחלקו, ואז גם מלמעלה יגיע לו כך, וכן הוא במדרש על פסוק 'ה' צלך'. וכן הביא השל"ה הקדוש בתולדות אדם ריש שער הגדול ובתורה שבכתב פרשת משפטים בשם מדרש. ר.ה. ויש לצרף לכאן מה שהובא להלן מאמר יז ובהערה תכו שם, בשם התולדות יעקב יוסף והפרי מגדים. ר.ו. וכמבואר לעיל ש"הקול צעקה היוצא מאנקת מעמקי הלב, זה נשמע תמיד מצד מדת הרהמנות ש'פניו יתברך שנקרא

אין להשיג
עד כמה
מיקל השי"ת
על האדם
לפדותו
מחטאיו

כמה שמיקל על האדם להמציא פדות
לנפשו בדברים קלים, כמו שאמרו (ערכין טז,
ב) אפילו פשט ידו בכיס ליטול וכו', ואפילו
נהפכה חלוקה, נחשב ל'תכלית יסורין'
לכפרת נפשו".

וגם אפילו על אלו הפגמים שנאמר מפורש
שאינן להם תיקון חס ושלום יי, עם כל
זאת הרבה פדות והצלה לפניו יתברך, כמו
שנאמר (ישעיה מג, ג) נתתי כפרך מצרים כוש
וסבא תחתיה יי, ונאמר (שם, פסוק ד) ואתן
אדם תחתיו - ואמרו ז"ל (ברכות סב, ב) אל
תקרא 'אדם' אלא 'אדום'.

והוא כמו שנאמר (מלאכי א, ב-ג) הלא אח
עשו ליעקב וגו' ואוהב את יעקב ואת
עשו שנאתי, כי יעקב ועשו היו משורש

גם בחטאים
שאין עליהם
תיקון -
מרחם
השי"ת על
ידי בחינת
"נתתי כפרך
מצרים",
שמבדיל
ששורש הרע
היה בקליפה
שכנגדו

ביעקב ועשו
נתקיים "נטל
חלקו וחלק
חבירו" -
וכענין נתיני
כפרך מצרים

אחד בקדושה, כי הניצוץ הטוב שהיה בעשו
- כידוע מרמז הפסוק (בראשית כה, כח) כי ציד
בפיו יי - היה באמת משורש קדושת
יעקב יי, ומזה היה החיות שלו יי, כמו
שנאמר (נחמיה ט, ו) ואתה מחיה את כולם יי,
וזכה יעקב ליטול מעשו גם הניצוץ הקדוש
שלו, כמו שאמרו (חגיגה טו, א) זכה נוטל
חלקו וחלק חבירו בגן עדן, וחבירו נוטל
גם חלקו בגיהנם. ומה שקוראו 'חבירו' -
היינו שהם שייכים זה לזה מצד העירוב
דטוב ורע. וממילא גם המעט פסולת של
יעקב יחולו על ראש עשו, כמו שדרשו (ב"ר
סה, טז) על הפסוק (ויקרא טז, כב) ונשא השעיר
עליו את כל 'עוונותם' - עוונות תם יי.
וקודם לזה במדרש (שם) על הפסוק (בראשית

האב הרחמן". רז. ז"ל הגמרא שם: עד היכן תכלית יסורין, אמר רבי אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין
מתקבל עליו... גדולה מזו אמרו - אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזוג לו בצונן, בצונן ומזוג לו בחמין... אפילו
נהפך לו חלוקה... אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתים. וראה הקדמת דרך פקודין: "אם
עבר על כריתות ומיתות בית דין - הנה אמר רבי מתיא (יומא פו, א) שלא תוגמר הכפרה רק על ידי יסורין, הנה
גם כן יעלה מורך בלב אנוש - שבין כך וכך רשע יתקרי, וגם כן יירא ויפחד מפחד היסורין, ומי יודע אם
יוכל לקבלם מאהבה. תדע ידיד, הרבה ריווח והצלה לפניו יתברך להחפצים בקרבנות. הנה אמרו רבותינו ז"ל
(ערכין טז, ב): "היכי דמי יסורין, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול פרוטה וכו', ואפילו ארגו לו בגד ולא מתקבל
עליו וכו'. הנה המרחם על ברייתו יסוריהו ביסורין קלין, הכל לפי ערך תום לבב השב". רח. ראה זוה"ק
(ח"א ריט, ב) לענין פגם הברית. רט. ראה פרי צדיק בראשית (אות יא), בביאור פסוק זה, דרישא דקרא כי אני
ה' אלהיך קדוש וישאל מושיעך - קאי על "מחילת עוונות לתקן העבר אחר שקלקל", וסופו נתיני כפרך
מצרים כוש וסבא תחתיה - קאי על מה שמבדיל השי"ת שהגויים היו סיבה לעוונות, ולפיכך נעשים כופר
עבורם, כי "בירר ה' יתברך שמהקליפה שנמצא בהם נכנס השאור שבעיסה בלב ישראל... שכן מכין ה' יתברך
לכל בעל תשובה כופר נפש - מה שיש כנגדו בקליפה... והיינו מי שהוא כנגדו..." וראה עוד בסמוך ד"ה
וביחוד. רי. ראה לקוטי תורה להאריז"ל (עובדיה א, ח): "הנה עשו היה ניצוצי קדושה דג' ראשונות שלו גנוזות
בפיו, בסוד 'כי ציד בפיו' (בראשית כה, כח), ולכן כשחתך חושם ראשו דלג הראש למערה ונקבר עם יצחק, כי
הקדושה היתה בראשו לבד לכן נקבר שם כו', ומקדושה ההוא יצאו גרים ראשי ישראל, שמעיה ואבטליון,
רבי מאיר, ורבי עקיבא. ע"כ. וראה עוד בזה באור זרוע לצדיק (אות ה); מאמר קדושת השבת (אות ה).
ריא. ראה ישראל קדושים (אות ט): "זה גרם אהבתו {של יצחק} תחילה לעשו, 'כי ציד בפיו', וידוע דהם
נשמות רבי עקיבא ורבי מאיר, יסודי תורה שבעל פה, שראה שעתידים לצאת ממנו... ועיקר אהבתו היה לזה
שמושרש בפנימיות בקדושה... אבל האמת היה זה רק בפיו, ומהשפה ולחוץ... ועל כן אמר יעקב (בראשית כז,
ט) 'אנכי עשוי וגו', היינו דהקדושה שאתה מרגיש בעשוי - הוא אנכי באמת, ורק לו היה אוהב באמת,
כי ש"ל הוא אותה הקדושה". ריב. = של עשו, כל זמן שהיו הניצוצות בקרב. ריג. ראה צדקת הצדיק
(אות רנ): "כל אומה, כמו שיש לה רע מיוחד, כך יש לה גם כן איזה ניצוץ קדוש מיוחד - שממנה חיותה,
כטעם 'ואתה מחיה את כולם', דלולי כן כלא היה...". ריד. ז"ל המדרש: "ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן

כו, יא) ואנכי איש חלק: רבי לוי אמר, משל לקוויץ וקרח שהיו עומדין על שפת הגורן, ועלה המוץ בקוויץ ונסתבך בשערו, עלה המוץ בקרח נתן ידו על ראשו והעבירו, כך וכו' י"ט. וענין יעקב ועשו היה הרשימה והשורש של כללות נפשות נגד האומות העולם י"ט.

וביחוד י"ז בזמן עשרת ימי תשובה, כדאיתא על זה הרמז בזהר הקדוש (ח"ג רע"מ צט, ב) י"ח. כי כמו כן נגד כל פרט נפש ישראל נמצא פרט כנגדו באומות העולם - שיש לו ניצוץ משורש קדושתו המחיה

בכל עשרת ימי תשובה מתבררין כוחות הקדושה מהטומאה, ונתגלה שכנגד כל יחיד מישראל יש כח באומות המעכבו בפרטות, ונותן השי"ת את כל העונות על ראש הגוים המעכבים

אותו, וכשנפש ישראל מייחל וחוסה בה' יתברך - נפדה נפשו מכל מיני פגמים שלו ויחולו על ההיפך, כמו שנאמר 'נתתי כפרך מצרים' וגו', ויהיה 'ונשא השעיר עליו את כל עוונותם', שנתגלה שנפש ישראל בעומק לבו הוא קשור בקדושה, כענין 'רצונינו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכויות' (ברכות יז, א), וממילא נחשב כל סיבת הפגמים עליהם י"ט.

ועל זה י"ז רומז הפסוק (תהלים לד, יז-כד) פני ה' בעושי רע וגו' ושונאי צדיק יאשמור י"א - היינו דייקא מי שהוא שונא

ה' שונא" לצדיק נעשה פדיון תחת הצדיק, ונפש הצדיק נפדית

עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק (בראשית כז, יא)... רבי לוי אמר, משל לקוויץ וקרח שהיו עומדין על שפת הגורן, ועלה המוץ בקוויץ - ונסתבך בשערו, עלה המוץ בקרח - ונתן ידו על ראשו והעבירו, כך עשו הרשע מתלכלך בעוונות כל ימות השנה ואין לו במה יכפר, אבל יעקב מתלכלך בעוונות כל ימות השנה ובא יום הכפורים ויש לו במה יכפר, שנאמר (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר... ונשא השעיר עליו - זה עשו שנאמר הן עשו אחי איש שער, את כל עוונותם - עונות תם, שנאמר ויעקב איש תם. ר"ט. ראה הערה הקודמת. ר"ט. ולכן נתקיים ביעקב ענין "נתתי כפרך מצרים" - הוא עשו, כפי שמתקיים זאת בכל איש ישראל, כמו שנתבאר לעיל. ר"ז. מתקיים ענין זה - שנפרדים יעקב מעשו, חלק הקדושה מחלק הטומאה. ר"ח. ז"ל הוזה"ק שם: "ביומא דראש השנה נפיק יצחק בלחודו וקרי לעשו לאטעמא ליה תבשילין דכל עלמא כפום ארחו" (=בראש השנה יוצא יצחק לבדו - בלא מידותיהם של אברהם ויעקב שהם חסד ורחמים - וקורא לעשו - למקטרג - שיטעימו תבשילין מכל העולם כפי דרכו, והיינו שילמד קיטרוג על בני העולם)... ורבקה (=השכינה הקדושה) אמרה אל יעקב (=כלל ישראל) בנה רחימא דנפש... ופקידת ליה לאתערא איהו באינון מטעמים דילה (=מצווה עליו שיתעורר במטעמים הידועים שלו, היינו בתשובה ומעשים טובים), ויעקב אתער מתתא מתלבש בצלותין ובעותין (=ויעקב אכן מתעורר מלמטה בתפילות ובקשות), 'והקול קול יעקב' בההוא שופר דקא סליק (=הקול יעקב עולה בקול השופר) ואתער יעקב לגביה ואתקריב בהדיה (=ועל ידי כך מתעורר יעקב אצל יצחק ומתקרב עמו), 'ויגש לו ויאכל...' כדן 'וירח את ריח בגדיו', צלותין דסלקין ובעותין (=ואז מריח יצחק את התפילות העולות והבקשות), 'ויברכהו', נח רוגזא וחדי לבא וכלא איהו רחמי (=נח הרוגז והלב שמח והוא כולו רחמים)... ויעקב אזיל באינון יומין דבין ראש השנה ליום הכפורים - עריק לאשתזבא מניה (=ובאותם ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים בורח יעקב מפני עשו, להזהר מפניו), תב בתיובתא, שוי גרמיה בתעניתא (=חזר בתשובה ומענה את נפשו בתענית)... כדן 'וישב ביום ההוא עשו לדרכו' (=ואז מתקיים וישב ביום ההוא עשו לדרכו, שפוסק מלקטרג עוד), אימתי, בשעת נעילה, דהא אתפרש מעמא קדישא (=שמפריש עצמו מעם ישראל הקדוש)... ר"ט. ראה פרי צדיק שושן פורים (אות ב): "השעיר לעזאזל, איתא (ב"ר סה, טו) ונשא השעיר - זה עשו איש שער, את כל עוונותם - עוונות תם, והוא שהשם יתברך מברר שהוא החייב בכל חטאי ישראל, שעל ידי הרע שנמצא בו בשורש, נכנס גם בלב ישראל השאור שבעיסה". ובפרשת שמות (אות ה): "כענין שאמרו רצונינו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכות, והיינו שעל ידי הקליפות שבעכו"ם - גורם להכניס בלב ישראל השאור שבעיסה". וראה גם ליקוטי אמרים (אות טז): "דכל משפט וטענות שיש על ישראל - הוא על ידי אומות העולם, כי 'שאור שבעיסה' ו'שיעבוד מלכויות' הכל אחד, דכל זמן שיש מציאות לשורש רע ועמלק ואומות העולם - יש מציאות חושים הסובבים השושנה העליונה, והוצי דסביב לאסא (ע"י סנהדרין מד, א), שהם חטאי ישראל". רב. שאמרנו ש"כשנפש ישראל מייחל וחוסה בה' יתברך - נפדה נפשו מכל מיני פגמים שלו ויחולו על ההיפך". רבא. פ"ה ה' פ"עשי רע להקריט מאן זכרם, צ"עקו

לבחינת הקדושה של מדת צדיק, אבל 'פודה
ה' נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו' יי.
ועל זה מרמז גם הפסוק הזה: יחל ישראל
אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו
פדות, והוא יפדה את ישראל וגו', הכל על
רמז דברינו הנ"ל.

ככלבים הב הב לנו מזונא וכו' יי.
והכוונה יי על דרך שאמרו (כבא בתרא ח, א)
פרנסני ככלביי. ומה שגינה זה בתיקונים,
ולכאורה מאמר הגמרא (שם) ביונתן בן
עמרם שאמר לרבי 'פרנסני ככלב' - כדי
שלא יחזיק טובה לעצמו בכבוד התורה -
סותר לזה יי.

איתא בתיקונים (תיקון ו' כב, א) אלא כולהו
צווחין בצלותא ביומא דכפורי

אמנם שבוראי אין לאדם להחזיק טובה
ולהתפאר בעצמו לומר על נפשו
שהוא מיושבי בבית ה' כל ימי חייו, ואין

"צווחין"
ככלבין' היינו
מתוך הכנעה
וענה

וה' שְׁמַע ומְפַל צְרוּתָם הַצִּילָם, קְרוֹב ה' לְנִשְׁבָּרֵי לֵב וְאֵת דִּפְאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ, רַבּוּת רְעוּת צְדִיק וּמִפְלָם יַצִּילָנוּ ה',
שֹׁמֵר כָּל עֲצֻמוֹתָיו אֶתָּה מִהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה, תְּמוֹתָת רָשָׁע רָעָה וְשֹׁנְאֵי צְדִיק יִאֲשָׁמוּ, פְּדָה ה' נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא
יִאֲשָׁמוּ כָּל הַחֹסִים בּוֹ. רַבּב. וְרָאָה פְּרִי צְדִיק תּוֹרִיעַ (אות א): "אמר עבדיו, ולא אמר צדיקו, דעדיקים אינם
צריכים פדיון, רק 'עבדיו' נקראו שרוצים להיות עבדיו, ויש להם חשק להיות טוב, והם בכלל עבדי ה'.
ומדקאמר ולא יאשמו - מכלל דמיירי במי שראוי להיות אשם. אך כיון שהוא מהחוסים בה', שרוצים להיות
טוב באמת אך היצר מתגבר עליהם, לא יאשמו". רבג. התיקון מתאונן על המתפללים על צרכי הגוף,
ומדמה אותם לכלבים. ורבנו עומד בכוונת התיקון, שהרי מצוה על האדם להתפלל על צרכיו תמיד כמבואר
בדברי חז"ל ובהלכה, וכמו שתקנו אנשי כנסת הגדולה נוסח התפלה על רפואה ופרנסה. וז"ל התיקון: שם:
וַיִּפֶן כֹּה וַיֵּרָא פִּי אֵין אִישׁ (שמות ב, יב) {ור"ל דקאי על הקב"ה שמחפש לראות אם יש מי שחוזר בתשובה
ואינו מכוון לתועלת עצמו, אולם וירא כי אין איש}, אלא איש לְדָרְכּוֹ פָּנּוּ (עי' ישעיה נג, ו) בעסקין דילהון,
באורחין דילהון, איש לְבָצֵעַ מְקַצֵּהוּ (ישעיה נז, יא) - בבצעה דהאי עלמא, לירתא האי עלמא {בבצע של עולם
הזה, לירש את עולם הזה}, ולא אינון מסטרא דאלין דאתמר בהון {ואין אלו שייכים לצד של הנאמר בהם}
אֲנָשִׁי חֵיל, יִרְאֵי אֱלֹהִים, אֲנָשִׁי אֲמָת, שְׁנָאֵי קִצְעַ (שמות יח, כא), אלא כלהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים
{כולם צועקים בתפילות ביום כיפור כמו נביחת הכלבים (=תחילת הפסוק של איש לבצעו: 'הכלבים עזי נפשו')}, הב,
הב לנא מזונא וסליחה וכפרה וחיי, כתבנו לחיים". [יש לציין את המובא באמרי פנחס (שער ז ענינים שונים אות
יח) שהשוטים מרמים את עצמם 'צווחין ככלבים הב הב' ואין מתפללים בראש השנה ויום כיפור על פרנסה
{שמתביישים להיחשב ככלבים}, זה אין להם וזה אינם מבקשים {אין להם את המדרגה לזכות לפרנסה בלי
תפלה ולאחר שאינם מבקשים נשאים בלי כלום}]. רבד. כלומר, אין כוונת הזוה"ק לגנות את עצם התפילות
על צרכי הגוף שהן 'ככלבין'. אלא, על דרך שמצינו בגמרא שיונתן בן עמרם ביקש מרבינו הק' לפרנסו ככלב,
וכוונתו היתה לומר שכמו שהקב"ה נותן מזונות לכלב אע"פ שאינו ראוי, כך יש לו לרבי לפרנס גם את מי
שהוא עם הארץ ואינו ראוי. כמו כן אנו מבקשים את צרכינו בימי הדין 'ככלבין', היינו מתוך הכרתינו שאיננו
ראויים לקבל. ולכאורה כוונת רבינו כאן היא כמו שביאר במחשבות חרוץ (אות טו) ש"הפרנסה שמבקשין בכל
יום {היא} לזכות על ידי התפילה אף מי שאינו כדאי, דתפילה לעני סלקא על כל צלותין (עי' זוה"ק ח"א כג,
ב: ח"ג קצה, א; תיקוני זהר מב, ב), דעיקר התפילה הוא מעוני, ורבי דפתח אוצרות בשני בצורת היה מכריז שיתן
רק לבעלי תורה, עד שאמר לו יונתן בן עמרם 'פרנסני ככלב'. ועל זה אמרו בתיקונים (כב, א) צווחין ככלבא
הב לן וכו', היינו שלא יקראוהו באמת {כלשון הכתוב תהלים קמה, יח: קְרוֹב ה' לְכָל קָרְאִיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ
בְּאֵמָת} ובכח התורה, דאז ה' יתברך מוכן לתת, רק באים בטענה 'פרנסני ככלב' אף שאינו כדאי (וראה שם
שמתרץ את הסתירה באופן אחר). רבד. ז"ל הגמרא: רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר יכנסו בעלי מקרא
בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה, אבל עמי הארץ אל יכנסו. דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס,
אמר לו רבי פרנסני, אמר לו בני קרית, אמר לו לאו. שנית, אמר לו לאו. אם כן במה אפרנסך, {אמר לו]
פרנסני ככלב וכעורב, פרנסיה וכו'. רכו. שהרי רבי קיבל את טענתו.

תוכן הענינים

פרק א' - מצות היום בשופר

רחמנא אמר תקעו

א. עיקר כוונת התקיעות הוא לקיים מצות הבורא שצוה לתקוע ולשמוע בקול שופר - וזה הפירוש "וידעי תרועה", להכניס הדעת בלב, דעת זה המכיר את בוראו, ועל ידי זה מתקנים כל העולם.

הקב"ה מקיים כל המצוות, ועל ידי שהאדם שומע קול שופר, גם ה' יתברך שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים.

ב. קול שופר זה שאנו עושים על פי מצות השם יתברך, הוא עצמו קול השופר של השם יתברך המעורר אותנו מתרדמתנו.

שמיעת קול שופר הוא דוגמת שמיעת קול ה' ששמע אדם הראשון.

ועם לא יחרדו

א. מצות שופר מביאה יראה בלב, וכל מחשבות של יראת שמים הבאים ללב האדם בכל ימות השנה הכל הוא מכח קיום מצות שופר בראש השנה.

הריעו לאלקי יעקב - שקראו "בית" המורה קביעות, והעיקר שישאר היראה קיים לעד, וזה מדת יעקב - 'הנורא', שנופל פחד ה' יתברך עליו ממילא.

ב. ר"ה בחינת ראש, ומתעורר בשופר בחינת ראשית חכמה יראת ה', לעורר היראה והפחד בלב ולהגיע לתשובה, וכשם שאין פחד ה' יתברך נשכח ממנו כן זכרוננו גם כן עומד תמיד לפני ה' יתברך, ועל ידי זה יעלה זכרונכם לפני לטובה.

ג. תקיעת השופר בב' ימי ראש השנה מעורר ב' בחינות יראה, יראת שמים ויראת חטא.

עורו ישנים משנתכם

א. על ידי מצות שמיעת קול שופר בראש השנה זוכה האדם להתעורר משינתו בכל ימות השנה כולה.

ב. בכל ראש השנה מתעורר התחלת הקדושה כפי מה שעשה אלקים את האדם ישר - לשבת בגן עדן לעבדה ולשמרה, וכן מתעורר הפלת התרדמה שהוא התחלת הנפילה, ויהיב עיטא על זה בשופר.

ג. אני ישנה ולבי ער.

ד. השופר מעורר זכות על בני ישראל שהם רק כישנים שאפשר לעוררם, מה שאין כן הגויים הם כמתים שלא יתעוררו אפילו בקול גדול.

ה. השופר מעורר הישנים מתרדמתם - הרחוקים לגמרי שאין הרהור תשובה עולה בלבם כלל.

ו. קול שופר זה שאנו עושים על פי מצות השם יתברך - הוא עצמו קול השופר דהשם יתברך המעורר אותנו מתרדמתנו.

שיעלה זכרונכם לפני לטובה - ובמה בשופר

- א. כאשר האדם מתעורר משנתו וזוכר בהשם יתברך - אז השם יתברך זוכר אותו.
- ב. וזהו ענין שנקרא ראש השנה "יום הזכרון".
- ג. השופר מעורר זכרון האדם בהשם יתברך.
- ד. עיקר ענין הזכרון - הוא בחינת פחד יצחק שמתעורר על ידי השופר, ועל ידי שנמצא בבני ישראל היראה והפחד שהוא עומד לפני המלך ואין פחד ה' יתברך נשכח ממנו, כן זכרוננו גם כן עומד תמיד לפני ה' יתברך, ועל ידי זה עולה זכרוננו לטובה.
- ה. אף למי שאין לו מעשים טובים במה להיזכר בהם לפניו יתברך לטובה, מעורר השופר, כי לא ידח ממנו נידח, ועולה זכרוננו לטובה.

וישמעו רחוקים ויבואו

- א. זכאין אינן ישראל דמאתר רחיקא קריב לון לגביה - דבכל ראש השנה נתעורר בכלל קדושת ישראל על ידי סגולת מצות תקיעת שופר מקור שורש הקדושה מלעילא, לקרב כל פרטי נפשות מתכלית הריחוק שנטבעו ח"ו בזה לעומת זה.
- ב. השופר מעורר הישנים מתרדמתם - הרחוקים לגמרי שאין הרהור תשובה עולה בלבם כלל.

פרק ב' - שמעה בקולי**מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה**

- א. על ידי הקריאה בלב מן המיצר - בתקיעת שופר, זוכין להארה עליונה.
- ב. השופר מרחיב את הקריאה יותר מכפי דיבורינו.

קול השופר - קול פנימי השייך לשורש הקדושה

- א. ההתעוררות שעל ידי קול השופר מועילה רק בעם ישראל הקשורים בשורשם בהשי"ת.
- ב. התקיעות מעוררין כח האבות.
- ג. תקיעה שברים תרועה - קשר - להיות קשור בשורש.
- ד. קול שופר - התעוררות הצעקה להשי"ת.
- ה. קול צעקה היוצא מאנקת מעמקי הלב נשמע תמיד מצד מדת הרחמנות שלפניו יתברך, וזה "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים".
- ו. קול שופר הוא קול התשובה מעומקא דליבא, שהוא במרירות הלב גנוחי גנח וילולי יליל על כובד העוונות - בג' בחינות, והפשוטה לפנייה ולאחריה הוא לעורר שמחת השם יתברך לקראת בניו.
- ז. על ידי תקיעת שופר בר"ה נתעורר בכל נפש ישראל התקשרות במקורו.

סדר תקיעות

- א. פשוטה לפנייה ולאחריה.
- ב. התרועה והיבבה באמצע מצד היראה - אבל תחילתו וסופו שמחה ואהבה.
- ג. פשוטה לפנייה ולאחריה בחינת קול תורה - והתרועה באמצע בחינת התפילה.
- ד. שלש של שלש שלש.
- ה. תשר"ת תש"ת תר"ת.

פרק ג' - ובשופר גדול יתקע

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול

- א. קול שופר - הוא התעוררות השופר שלעתיד לבוא, שיחזור הכל לתיקון הראשון, ולכן בא גם המצוה מצינו לתקוע בשופר - כדי שגם אנחנו נתעורר לתיקון זה.
- ב. עיקר קול שופר - הוא בחינת התעוררות גבורות דקדושה של יצחק אבינו ע"ה, ועל ידי התעוררות זו חוזרין כולם לשורש הקדושה.
- ג. קול שופר - "עורו ישנים מתרדמתכם", מבחינת לעתיד לבוא שיתעוררו כולם מתרדמתם.
- ד. תכלית התקיעות לעורר את השופר הגדול שלעתיד, שיתוקן אז הפגם הראשון.
- ה. תקיעת שופר דעמידה מעוררת בחינת "ביום ההוא", וקלא מעורר קלא - קול השופר גדול דלעתיד לבא, שאז יתברר שכל החטאים אינם חטאים כלל.
- ו. קול השופר מעורר הבירור שיהיה לעתיד שכל חטאי ישראל אינם אלא במקרה, כי ישראל לבם להשי"ת - משכני אחרין נרוצה, מה שאין כן אומות העולם אין להם כל שייכות לענין עמוק זה.
- ז. השופר בראש השנה הוא מעין "שופר גדול" שלעתיד שיעורר לצאת מכל הדמיונות, ותשאר הקבלה כיתד שלא תמוט, ועתה קול השופר מעורר את האדם שיתעורר משינתו על כל פנים.
- ח. ערבוב השטן הוא דוקא במה שחוזרין ותוקעין כשהן עומדין, שהם תקיעות שמדרבנן, שבכח תורה שבעל פה מוציאין בלעם של האומות מפיהם, וכעין שופר גדול דלעתיד לבא.
- ט. השטן מתפחד שלא יבואו ישראל בתקיעתם לידי "שופר גדול" דלעתיד - וידחוהו לגמרי, ולפיכך טוב לו שלא לקטרג כדי שישארו בשלהם ולא ימשיכו לעורר לבבם מבחינת שופר דלעתיד.

פרק ד' - בקול שופר עליהם הופעת

שופרות דמתן תורה

- א. קול השופר הוא השופר של מתן תורה - המעורר להשתדל בתורה כל השנה.
- ב. במתן תורה זכו העם כולו ונמשכו אחר קול השמיעה, וזה קול השופר שהיה אז, והוא מצד אתערותא דלעילא, והשופר של ראש השנה הוא "הקול קול יעקב" שבאתערותא דלתתא.
- ג. קול השופר מגלה את כח התורה שבעל פה - וזה עצמו ענין מאה קולות שכנגד מאה פעיות דאימיה דסיסרא.
- ד. קול השופר הוא הארת התורה שבעל פה היוצאת מתורה שבכתב, וזה ענין "מן המיצר קראתי יה ענני במרחב יה".

ד

השופר מעורר זכות על בני ישראל שהם רק כישנים שאפשר לעוררם, מה שאין כן הגויים הם כמתים שלא יתעוררו אפילו בקול גדול

ולעתיד כשיתקע בשופר גדול לומר עורו ישנים מתרדמתכם, אז יבואו גם כל האובדים ונדרחים שבישראל, דלא ידח מהם נדח, דאף על פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד.) ויש בו איזה נקודה קטנה על כל פנים שהוא מחלק ה', רק שהוא בבחינת שינה ובגלות על ידי המלך זקן וכסיל שבנה עליה מצודים וחרמים (נדרים לב.). אבל אף על פי שאני ישנה, לבי ער (שה"ש ה, ב). דאיתא על זה (שהש"ר שם) דהקב"ה לבם של ישראל, שנאמר (תהלים עג, כו) צור לבבי וחלקי, והוא הער בעומק לבו, ובדפיקת קול דודי מיד מתעורר. וזהו [גופא] זביחת היצר הרע [שיהיה] אז (סוכה נב.)²⁷.

וזהו קדושת ראש השנה והעלאת הזכרון לטובה על ידי קול השופר²⁸ המעורר הנקודה הטובה שבלב, ועל כן בהיל ואמר השתא אתי משיחא (ירושלמי הובא בתוס' ר"ה טז: ד"ה כדי), שיהיה התעוררות גדול לכלה עוון ולהתם פשע לגמרי. ורמז יש בכל קול שופר דראש השנה לקול שופר גדול דלעתיד, שישאל בעולם הזה אף אותם המשוקעים ביותר הם רק דוגמת הישן שצריך לעוררו, ומי שנשתקע בתרדמה ביותר צריך קול גדול ביותר לעוררו, ומקול גדול מיהת על כל פנים מתעורר. ו[אף כן] קול שופר דראש השנה אינו גדול כל כך, ומעורר רק אותם שאין משוקעים בשינה כל כך שמתעוררים בקול קל, מכל

אבל שם הבחירה בידו. ועל זה אמרו ז"ל (סנהדרין לח:): שהיה משוך בערלתו, דאחר החטא והטלת הזוהמא נעשה ערל, כי הוא היה דבר זה בידו לעשות עצמו ממהול ערל. וישאל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתם (שבת קמו.), ועל כן אפילו הערל בהם נקרא מהול, כי שורשם בקודש, ובשרם בשר קודש בעצם, כאדם הראשון קודם החטא. רק שהוא קלט אחר כך הזוהמא, ומזה יצאו עכו"ם שהם שורש הזוהמא וערלים בעצם אפילו נמולו, כי אין בידם לכוות ולהסיר זוהמא זו מאחר שזהו שורשם. וכל אומה מושרשת ברע מיוחד של אותה הזוהמא דנחש הקדמוני, דעל כן לא רצו לקבל התורה. ועשו וישמעאל הם ראשי גוים ולאומים, ושורשי שני היצרים רעים הנמשכים מזוהמת הנחש, חטא אדם הראשון בתאוה וחטא קין ברציחה. ועל כן כששאל ישמעאל מה כתיב בה אמר לו לא תנאף, ולעשו לא תרצח, והם עצמותם היפך שני דברים אלו – על כן לא רצו לקבל. ולכן כל העמים יהיו משרפות סיד (ישעיה לג, יב), לא ישאר מהם שורש וענף כשיבוער הרע מהעולם, שיוכרת הערלה לגמרי, והיה ה' למלך על כל הארץ, שיושלם המכוון בבריאה. ²⁹ ר"ה טז. שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר.

משיחו וגו', והוא בחינת מינות, וכמו ששמענו מרבינו הקדוש מאיזביצא צלה"ה שמומן התגלות עסק הבעש"ט הקדוש בעולם זה התנוצצות בחינת משיח, רק בכל דור ודור יש בקליפה זה לעומת זה מבחינת גוג ומגוג, ועל ידי זה נתרבה המינות בעולם... 'על סוס לא נרכב' – הוא נגד נפילת האדם בקליפת התאוה, וגם מזה יש בכח כל אחד לשוב אל הקדושה, וכמו שנאמר ובאו וגו' והנדרחים בארץ מצרים – שזה מרמז על תאות זנות, כי מצרים נקרא ערות הארץ (בראשית מב, ט), ונאמר בהם (יחזקאל כג, כ) וזרמת סוסים זרמתם, 'ומוצא הסוסים ממצרים' (מ"א י, כח), והסוס אוהב את הזנות כמו שאמרו חז"ל (פסחים קיג:), וכן אמרו (שיהש"ר ד, כה) שרה ירדה למצרים וכו' וכל הנשים נגדרו בזכותה, יוסף ירד למצרים וכו' ונגדרו כל הזכרים בזכותו. וזה שאמר הפסוק 'על סוס לא נרכב' – שביכולת נפש ישראל לצאת גם מנפילה זו. והוא על ידי הכח שהשריש בנו יצחק אבינו ע"ה שנאמר בו (בראשית כד, סב) והוא יושב בארץ הנגב, שהיה לבו מנוגב מכל תאוה וחרדה שבעולם הזה. ³⁰ המשך לשון רבינו שם: שהוא כעין כריתת הערלה במילה. ואדם הראשון נוצר מהול (אבות דר"ב ב, ה), כי האלקים עשהו ישר,

מקום מועיל לטובה לכל ישראל גם כן, שנזכר זה למעלה שהם רק כישנים שאפשר לעוררם על כל פנים, מה שאין כן עכו"ם כמתים שלא יתעוררו גם לקול היותר גדול - מאחר שאין בהם חיות להתעורר כלל.

(מאמר קדושת השבת אות ו)

השופר מעורר הישנים מתרדמתם - הרחוקים לגמרי שאין הרהור תשובה עולה בלבם כלל

שופר דראש השנה הוא המעורר ישנים מתרדמתם, [ו]היינו [גם ל]אותו שנשקע בעשרים וארבע דברים המעכבים התשובה (רמב"ם תשובה פ"ד ה"א) עד שאין הרהורי תשובה (על אותו עוון פרטי הידוע לו לכל אחד כפי מה שהוא) עולין בלבו כלל, וזהו מצד הריחוק הגמור שבו באותו דבר וענין מהשם יתברך כפי עוצם מדריגת שיקועו בה, הקול שופר מחריד לבו ומעוררו עד שרחוקים נעשו קרובים.

(רס"סי לילה אות נ)

קול שופר זה שאנו עושים על פי מצות השם יתברך - הוא עצמו קול השופר דהשם יתברך המעורר אותנו מתרדמתנו

וזהו ענין קול השופר שאינו יוצא מגרון האדם גוף הקול, רק הבל לבד, ואותו הבל מקשקש בשופר ומשמיע קול. כי גם קול הוא גילוי מה על כל פנים דרך כלל, [אבל בשופר אין יוצא מהאדם אלא הבל הפנימי], וגם זה [שנשמע קולו] אינו מצד האדם רק מצד דבר אחר המקבלו דהוא העולם, אבל מצד האדם הוא רק ההבל לבד שאינו נרגש כלל בשום חוש בעולם הזה, ומאן דנפח מתוכו נפח ומפנימיותו, ובו קבוע כל פנימיות האדם.

ועיקר המצוה הוא לשמוע קול זה, כי כל כוונתנו הוא לעורר על ידי זה אתערותא דלעילא, ולהיות קול שופר זה שאנו עושים על פי מצות השם יתברך הוא עצמו קול השופר דהשם יתברך המעורר אותנו מתרדמתנו כלעתידי. וכנודע דברי הרמב"ם (תשובה פ"ג ה"ה) בטעם שופר כפשטיה עורו וכו', ודברי האריז"ל על דרך הסוד שהוא מעורר ישנים בעולמות עליונים (שער הכוונות ר"ה דרוש ג' וחי'), והא והא איתיה כמובן דהכל אחד. וכמו לעתיד (תהלים עח, סה) ויקץ כישן ה' וגו', ועל ידי זה יתקע בשופר גדול לעורר ישנים מבני ישראל, דכולא חד כנודע.

(רס"סי לילה אות נא)

